

cc Michiel Hendryckx

Jacqueline Harpman (1929-2012) és una escriptora i psicoanalista belga d'origen jueu. La seva vida va quedar marcada de jove per la invasió nazi del país, fet que va obligar la seva família a fugir a Casablanca fins que es va acabar la Segona Guerra Mundial. Part de la família va ser deportada i va morir a Auschwitz. Després de cursar literatura francesa, va començar la carrera de medicina, però va contraure la tuberculosi i no va poder acabar els estudis. L'any 1967 es va llicenciar en psicologia i el 1980 va obtenir el títol de psicoanalista, i va exercir des d'aleshores i fins que es va morir. Va publicar la seva primera obra l'any 1958, però al cap de vuit anys va deixar d'escriure; va reprendre la carrera literària vint anys més tard i va arribar a publicar quinze novel·les, que li van reportar nombrosos premis literaris, incloent-hi el Médicis l'any 1996.

Anna Casassas Figueras, llicenciada en dret, va exercir d'advocat a Figueres durant set anys fins que ho va deixar per dedicar-se exclusivament a la traducció literària del francès i l'italià al català. Ha rebut el Premi Mots Passants de la Universitat Autònoma de Barcelona per la millor traducció publicada el 2009 pel llibre, escrit originalment en francès, *Manuscrit trobat a Saragossa*, de Jan Potocki (Quaderns Crema), i l'any 2010 obté el Premi Vidal Alcover de l'Ajuntament de Tarragona pel projecte de traducció d'*El sopar de cendra*, de Giordano Bruno (Edicions de 1984, 2014). L'any 2016 obté el Premi Trajectòria atorgat per l'Associació d'Editors en Llengua Catalana.

Sophie Mackintosh és una escriptora britànica nascuda al sud de Gal·les l'any 1988. Ha publicat narrativa, assaig i poesia en mitjans com *Granta*, *The White Review*, *The Guardian*, *The New York Times*, *TANK* i *The Stinging Fly*, entre altres. Els seus relats han guanyat els premis White Review i Virago/Stylist. La seva primera novel·la, *The Water Cure*, ha estat nominada al premi Man Booker i ha obtingut el premi Betty Trask. L'any 2020 la revista *Vogue* del Regne Unit l'ha seleccionat com un dels «rostres que definiran la dècada que comença».

Le Monde – «És admirable que un llibre amb un detallisme psicològic propi d'un malson provoqui en el lector sensacions tan intenses.»

Le Nouvel Observateur – «Suggereix l'obra d'un Kafka femení.»

L'Express – «Amb aquest relat commovedor sobre la recerca d'alguna cosa que s'escapa, escrit amb la força d'una imaginació profundament original, fantàstica i, a la seva manera, inquietant i terrible, Jacqueline Harpman signa una obra magnífica.»

Le Quotidien – «En aquesta novel·la Harpman diu tot el que es pot dir sobre la dignitat i la dificultat de mantenir la humanitat quan ens enfrontem al patiment.»

The New York Times – «Una novel·la postapocalíptica fascinant, per comprendre què vol dir tenir una vida pròpia. Un petit miracle.»

Times Literary Supplement – «Una experiència consistent i apassionant.»

Lucy Scholes, *The Times* – «Una novel·la que et transporta a un terreny filosòfic molt interessant. Aquesta reflexió enigmàtica i melangiosa narrada per una veu convincentment alienada, freda i senzilla, és sorprenentment fascinant.»

Megan Hunter – «Una evocació brillant d'un món que pren vida amb esperança i dignitat enmig de la crueltat i l'alienació. Un testimoni inoblidable.»

Library Journal – «Escrita amb cura, aquesta és una novel·la extraordinària i que convida a una reflexió profunda.»

Booklist – «Bellíssimament escrita.»

Jacqueline Harpman

**Jo, que no
he conegut
els homes**

Traducció del francès d'Anna Casassas Figueras

ANTÍPODA, 53

EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *Moi qui n'ai pas connu les hommes*
© Jacqueline Harpman, 1995
© Éditions Stock, 1995

Primera edició: novembre del 2020

© de la traducció: Anna Casassas Figueras, 2021
© del pròleg: Sophie Mackintosh, 2019
© de la traducció del pròleg: Miquel Saumell Santauegènia, 2021
© de la il·lustració de la coberta: Pep Boatella, 2021
© de la fotografia de l'autora: Michiel Hendryckx
© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SLU, 2021

Publicat per Edicions del Periscopi SL
info@periscopi.cat | *Web:* www.periscopi.cat
Facebook: www.facebook.com/Periscopi
Twitter: twitter.com/Ed_Periscopi
Instagram: @edicions_del_periscopi

Impressió: Romanyà Valls
Sant Joan Baptista, 35
08789 - La Torre de Claramunt | Barcelona

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola
Maquetació i disseny interior: Tono Cristòfol
Correcció: Miquel Saumell Santauegènia, Òscar Lozano
i Núria Saurina Eudaldo
Disseny de la col·lecció i coberta: Tono Cristòfol

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de vuitanta grams
i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro en cos 12.

Dipòsit legal: B 73-2021
ISBN: 978-84-17339-59-3

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització
escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei,
la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o
procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la
distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Amb el suport del Departament de Cultura

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Pròleg

Sophie Mackintosh

Traducció de Miquel Saumell Santaeugènia

De vegades llegim un llibre tan singular i excepcional, i alhora tan convincent, que ens preguntem com pot ser que no hagi trobat més lectors. *Jo, que no he conegut els homes*, de Jacqueline Harpman, és una obra que té el cor robat a un petit cercle de lectors apassionats, però el gran públic encara no l'ha descoberta. Potser tampoc no és tan sorprenent, això, tenint en compte que rebutja qualsevol etiqueta d'un gènere definit. És tant un tractat filosòfic com un relat sobre un món desconegut que fa valdre la humanitat dels seus personatges i la situa en primer pla i al centre, fins i tot en un paisatge desorientador d'una estranyesa absoluta. La prosa és com aigua fresca. Les imatges són desolades i insòlites, de vegades espantoses, però sempre fascinants.

Els últims anys hem vist un boom de la ciència-ficció i la ficció especulativa escrita per dones, però *Jo, que no he conegut els homes* sembla un llibre sinistrament

profètic, com si s'hagués escrit fa cent anys o s'hagués d'escriure d'aquí a cent anys. Posar en el mateix sac tota la ciència-ficció centrada en les dones pot ser reduccionista; els problemes de les dones no deixen de ser problemes que afecten tothom que viu sota un patriarcat. De fet, en aquesta novel·la, el fet d'haver nascut dona és un element central i alhora gairebé anecdòtic. Sí, entre els morts també hi ha homes, però si tinguessin algun paper més enllà del seu rol com a guàrdies o presoners morts la novel·la seria tota una altra cosa.

La narradora es troba al cor d'una dualitat i ens fa partícips dels seus records i les seves teories des d'un espai d'una neutralitat peculiar. No és com les altres dones de la novel·la, que tenen records del món exterior i saben què són les relacions, el sexe, l'amor i la família. El seu cos no ha desenvolupat els atributs de la fertilitat, i com que es va criar en un soterrani des de ben petita, es troba en una situació única per ser una persona sense cap dels trets que ens fan ser humans. És un exemple de persona criada sense cultura, sense constructes socials, sense saber. És un pur experiment que planteja les següents preguntes: en què es converteix una persona quan se l'esfulla fins a l'essència i es cria en aïllament? Com seria, una dona, en aquestes condicions? El fet que ella sigui un personatge i no només un artefacte és indicatiu de la potència i la bellesa d'aquesta novel·la. És una dona feta, empàtica, i tant curiosa com valenta.

No hi ha, en tota la novel·la, ni explotació, ni dolor perquè sí, ni crueltat innecessària. La novel·la se

les enginya per mantenir l'equilibri entre unes inquietuds filosòfiques refinades i el fet de ser el sùmmum de la tendresa humana. Tot es redueix a la mínima expressió i tot té un propòsit. Harpman mostra el pitjor que els humans poden infligir als humans, però també el millor que l'amor i la companyonia poden fer. És el «relat minuciós d'un malson» (Hector Bianciotti, *Le Monde*) i, alhora, el triomf dels fragments petits i aparentment trivials que ens fan ser qui som. «Tot això és molt banal, és la història de tothom», exclama una de les dones parlant de la seva vida anterior, i la narradora respon: «Com si no s'adonés que, per a mi, res no era banal perquè no m'havia passat res».

No hi ha cap vida que sigui banal, sembla que ens digui el llibre. No hi ha cap vida sense esperança, sense llum, fins i tot quan succeeix el que és inconcebible.

L'argument de *Jo, que no he conegut els homes* és senzill. Quaranta dones estan recloses des de fa molts anys en el que sembla un soterrani. Disposen dels subministraments bàsics de la modernitat (electricitat, menjar, aigua) i estan controlades per uns guàrdies. Viuen així durant molts anys, fins que un dia sona una sirena. Per un cop de sort, les dones aconseguen alliberar-se i sortir a un món misteriós on, de mica en mica, descobreixen, a força de presenciar horrors, que deuen ser els últims habitants d'aquest planeta que els resulta tan aliè.

Tot i això, la novel·la comença amb la vida, centrant-se en el pas a la majoria d'edat de la narradora, com fa palesa la fascinació que sent pel guàrdia més jove. La narradora ens ofereix una descripció molt directa de la seva sexualitat, com va florint, alhora que en queda dislocada. Comparada amb les altres dones, que s'han passat la vida treballant de cara al públic i pujant una família, ella és, en molts sentits, tan extravagant com el planeta on viu. No té ni la més remota idea de com hauria de ser una vida humana «normal», cosa que a les altres dones els resulta inquietant.

Però potser és la feminitat el que és insòlit. Vist des del nostre punt de vista, en la fascinació sexual de la narradora pel guàrdia hi ressonen ecos moderns de submissió i fantasia. Què podria ser més humà que les ganes i el desig, la crida del cos? (I hem d'admetre que el desig és una cosa ben estranya, vist des d'aquest distanciament.) La narradora observa objectivament el comportament i els cossos humans, amb curiositat i alhora d'una manera deshumanitzadora; la seva perspectiva emfatitza tant la seva desconexió del cos com l'estranyesa essencial de tenir-ne, sobretot quan no te n'han ensenyat res i està sota el control d'altres. Pot ser que no hagi après com comportar-se als balls i als casaments, però fins i tot una persona que ha crescut en captivitat aprèn a voler i anhela veure-hi més enllà de la gàbia.

Fins a quin punt és intrínseca la nostra humanitat? Què és el que en queda, quan t'arrabassen tota la resta?

L'argument i el món on té lloc la novel·la estan tan reduïts que arriba a ser frustrant. Tenen un aire surrealista dalinià; el paisatge és deutor tant de Beckett com de Bradbury. El món que recorren les dones alliberades sembla desolat, i està esquitxat de tant en tant d'arbres, rius i soterranis de malson com el lloc d'on s'han escapat. No tenen cap noció de qui les ha confinat ni per què, ni tan sols si estan deambulant per la Terra. Les pistes esparses enterboleixen encara més la situació: estacions invariables, un autobús ple de guàrdies morts, captius en gàbies, un sotterrani sumptuós. No es dona cap explicació, però no hi ha res que necessiti ser explicat. La bellesa i la força de la novel·la rau en l'ambigüitat, en les hipòtesis que afloren i que permeten demostrar el que cal demostrar. Hauria de ser implacablement desoladora, perquè té tots els ingredients per ser-ho; i, en canvi, al seu nucli hi ha una humanitat resplendent i penetrant que la sosté.

A mesura que la narradora va descobrir la seva pròpia individualitat i capacitat d'acció, les dones més grans s'aferren a les seves: analitzen el seu passat, rondinen perquè han d'anar al vàter davant de tot-hom, parlen de receptes mentre cuinen les escasses racions de carn, aigua i verdura. Són conscients que la narradora existeix en un món diferent del seu, que ella pertany a aquest món d'una manera diferent de la seva, que és una persona que fa de pont entre el vell ordre i el nou. Més endavant, d'una manera demolidora i compassiva, aquesta és la diferència que

permet a la narradora portar a terme actes d'amor letals amb les dones més grans. La mort, en aquest món, té la seva pròpia dignitat, una dignitat que reiteradament es clama humana. Els altres éssers humans engabiats que descobreixen han mort de maneres terribles, però la narradora admira aquells que han mort serenament, plantant cara al terror, sense por. És humà, tenir por de la mort, d'un dolor inconcebible, i ser capaç de transcendir-ho és una altra manera de ser humà.

Aquesta aproximació a la mort, al patiment, fa difícil d'analitzar la novel·la si no se sap que l'autora era jueva i que durant la Segona Guerra Mundial va fugir amb la seva família a Casablanca. En la crueltat sense sentit de la reclusió, en l'espetec inacabable dels fuets dels misteriosos guàrdies de la presó, en la inevitabilitat repugnant d'anar descobrint que en aquell planeta tothom que ha estat empresonat com elles ha mort, hi ressonen els camps de concentració. I tot plegat, per què? Un projecte amb un començament difús (la «confusió» a què al·ludeixen les dones, les sirenes, els incendis, que se les emportessin de casa seva) i després res més que un confinament inacabable i sense sentit.

Quaranta dones en una gàbia; un congelador ple de menjar a una temperatura prou baixa perquè duri indefinidament; aigua i electricitat que no s'acaben mai. No podem dir que aquesta situació de confinament, tan cruel i sense cap mena d'esperança, no tingui precedents: ens enganyaríem a nosaltres mateixos

si penséssim que aquestes crueltats són exclusives d'un planeta fictici.

Però tot al llarg de la novel·la, a més de l'horror, també hi ha amor. La plàcida quasiutopia —és el millor a què poden aspirar, atesa l'estranyesa del món i l'aïllament que pateixen— fa pensar en una subversió de *Terra d'elles* de Charlotte Perkins Gilman. Acaben creant un món tranquil, on deixen de buscar, aixequen cases, agafen rutines, s'emparellen. Acaben construint la millor utopia que poden, malgrat tots els pronòstics, i per això viuen la resta de la seva vida així, malgrat el trauma inimaginable que carreguen durant anys. Tot i que troben a faltar almenys una mica els homes, sobretot al començament, també se'n surten molt bé sense ells. L'únic home pel qual algú s'obceca en algun moment de la novel·la és el guàrdia més jove de la presó, i només en el context de les reaccions físiques que provoca en la narradora.

Tot i que en aquesta utopia no hi ha lloc per a l'esperança que les descobreixin ni per a la possibilitat d'esbrinar alguna cosa més sobre la seva situació, els personatges poden viure-hi el que els queda de vida. Les dones poden seguir trobant alguna cosa bella en la companyia que es fan, i s'adapten a aquesta nova manera de viure, en un entorn buit de tot allò que coneixen, però apuntalat, malgrat tot, per la compassió. Ara bé, tampoc cal enaltir una existència com aquesta. Potser, a la seva manera, la novel·la mostra amb astúcia la calma natural d'un món sense homes, alhora que insinua que aquesta manera de viure és la

perdició de les dones, perquè deixen de buscar. Haurien seguit buscant, haurien renegat més, si també hi hagués hagut homes de part seva? Haurien trobat les respostes a l'horitzó, lluny, encara que fos al cap de moltes dècades?

Aquest llibre m'encanta; m'encanta la serenitat implacable que desprèn, la poca predisposició a revelar-nos els seus secrets. És un trencaclosques irresoluble, que no pretén ser resolt, perquè en el procés d'intentar treure'n l'entrellat descobrim el sentit que té per a nosaltres. Cada cop que he llegit la novel·la m'ha fet descobrir noves perspectives; m'ha empès a reflexionar sobre la crueltat, la naturalesa humana, el capitalisme. Llegir aquesta novel·la no és una experiència passiva; tot al contrari: et provoca, et treu de polleuera, t'emociona.

Si aquest llibre tan ple de veritat inclou algun missatge essencial, la frase següent és un bon lloc per extreure'l: «em vaig trobar forçada, massa tard, molt massa tard, a admetre que jo també havia estimat, que podia patir i que, al cap i a la fi, era humana», cavil·la la narradora al començament de la novel·la, quan la seva vida s'acosta al final. Després, al cap de poc: «Ben mirat, si jo era un ésser humà, la meva història era tan important com la del rei Lear o la del príncep Hamlet que aquell William Shakespeare s'havia molestat a explicar amb tot detall». La petitesa d'una persona viva en aquest món vast i misteriós és una idea aclaparadora. Però que no és, justament, la millor

ciència-ficció el que ens torna a fer pensar en el nostre món i en qui som? Si la narradora ha viscut una vida de la millor manera que podia fer-ho —una vida extremament poc convencional, però que li ha donat alegries diverses—, que no s’ha sobreposat a la crueltat, al capdavant, i al fet que l’hi hagin arrabassat tot; que no han acabat guanyant la seva dignitat i humanitat essencial, al final?

Jacqueline Harpman

**Jo, que no
he conegut
els homes**

A Denise Geilfus, per l'amistat

D'ençà que ja quasi no surto, passo moltes hores en una de les butaques rellegant els llibres. Fa poc que m'interesso pels pròlegs. Els autors sovint hi parlen d'ells mateixos i expliquen per quins motius van escriure l'obra que presenten. Em sorprèn: en el seu món no era més evident que no pas en el que he viscut jo, això de transmetre els coneixements adquirits? Sembla que moltes vegades sentin la necessitat de precisar que no escriuen per immodèstia, sinó que els van demanar que ho fessin i ells, abans de decidir-s'hi, van dubtar. Que curios! És com si la gent no hagués tingut avidesa per instruir-se i calgués demanar disculpes per voler comunicar el que se sabia. O bé diuen per què van considerar que era oportú de publicar una nova traducció de Shakespeare, atès que les precedents, per lloables que fossin, presentaven tal imperfecció o tal altra. Però per què traduir res, si devia ser tan senzill d'aprendre les diferents llengües

i llegir totes les obres que volguessis sense passar per cap intermediari? Aquests coses em deixen molt perplexa. És evident que jo no sé gaire res i, pel que es veu, encara soc més ignorant del que em pensava. Els autors parlen amb agraïment de les persones que els van formar, que els van obrir tal camp del saber o tal altre, i, com que no sé de què es tracta, en general ho llegeixo amb una certa indiferència. Però ahir, tot d'una, els ulls se'm van omplir de llàgrimes, vaig pensar en la Théa i em va envair un enyorament terrible. La veia, asseguda a la vora d'un matalàs, amb els genolls de costat, cosint pacientment amb un fil dolent fet de cabells trenats que no parava de trencar-se, aturant-se per mirar-me, sorpresa, prompta a adonar-se de la meva ignorància i a ensenyar-me el que sabia ella, afligida pel fet que fos tan poca cosa, i vaig sentir un esquinçament immens, vaig esclatar en sanglots. No havia plorat mai. L'ànima em feia tant de mal com mal em fa el càncer al ventre i jo, que ja no parlo mai perquè no hi ha ningú que em pugui sentir, em vaig posar a cridar-la, repetia Théa!, Théa!, incapaç de suportar que no hi fos, que s'hagués deixat endur per la mort, que hagués deixat que l'arranqués dels meus braços maldestres, em vaig retreure de no haver-la retingut, d'haver entès que ella ja no podia més, em vaig dir que l'havia abandonat perquè era rígida com ho he estat tota la vida, com ho seré quan em mori, i no havia estat capaç d'abraçar-la calorosament perquè tenia un cor de pedra, estúpid, i no havia sabut reconèixer que estava desesperada.

Encara no m'havia sentit mai tan trasbalsada i hauria jurat que allò a mi no em podia passar. Havia vist com les dones tremolaven, ploraven, cridaven, però jo em mantenia aliena al seu drama, testimoni d'emocions que trobava inintel·ligibles, silenciosa fins i tot quan feia el que em demanaven que fes per ajudar-les. És clar que totes estàvem ficades en la mateixa tragèdia, tan forta i tan total que jo era insensible a tot el que no en provingués, però havia acabat pensant-me que jo era diferent. I de cop, sacsejada pels sanglots, em vaig trobar forçada, massa tard, molt massa tard, a admetre que jo també havia estimat, que podia patir i que, al cap i a la fi, era humana.

Tenia la sensació que aquell dolor no es calmaria mai, que s'havia ensenyorit de mi definitivament, que m'impediria per sempre més de consagrar-me a res que no fos ell mateix, i ho acceptava. Em sembla que és d'això que en diuen estar rosegat pels remordiments. Ja no podria llevar-me, pensar, ni tan sols fer-me el dinar, i em deixaria decandir lentament, sentia una mena de plaer sòrdid imaginant com m'abandonaria al desesper, fins que el mal físic va tornar, tan brutal i agut que em va distreure del mal moral. I vet aquí que jo, que naturalment no em diverteixo mai, vaig trobar còmica aquesta alternança i, plegada pel mig com estava, em vaig posar a riure.

Quan el mal va afluir, em vaig preguntar si mai havia rigut. Les dones reien sovint i em va semblar que alguna vegada m'hi havia sumat, però no n'estava segura. Aleshores em vaig adonar que no pensava

mai en el passat, vivia en un present continu i estava oblidant la meua història. D'entrada vaig arronsar-me d'espatlles, dient-me que no seria cap gran pèrdua, tenint en compte que no m'havia passat res, però de seguida vaig trobar la idea xocant. Ben mirat, si jo era un ésser humà, la meua història era tan important com la del rei Lear o la del príncep Hamlet que aquell William Shakespeare s'havia molestat a explicar amb tot detall. La decisió va prendre forma dins meu quasi sense que en fos conscient: faria com ell. Amb el temps, he après a llegir sense entrebancar-me, escriure és molt més difícil, però no he reculat mai davant de cap dificultat. Tinc paper, llapis, potser no tinc gaire temps, però, d'ençà que ja no surto a fer expedicions, no hi ha cap ocupació que em reclami: vaig decidir començar immediatament. Vaig anar al rebost, vaig treure'n la carn del dia i la vaig posar a descongelar: així, quan m'entrés la gana, de seguida tindria el dinar fet. Després em vaig instal·lar a la gran taula i vaig començar a escriure.

Quan redacto aquestes ratlles, ja he acabat el text. Al voltant meu tot està en ordre i he acomplert l'última tasca que m'havia proposat. Només m'ha costat un mes, que potser ha estat el més feliç de la meua vida. No ho entenc: al cap i a la fi, tot el que recordava no era sinó aquesta existència estranya que no m'ha ofert gaire felicitat. Pot ser que en el treball de la memòria hi hagi una satisfacció que es nodreix d'ella mateixa i que les coses que recordem comptin menys que l'activitat de recordar? Vet aquí una altra

pregunta que quedarà sense resposta: no estic feta de res més, em sembla.

Si reculo tant com puc, soc al soterrani. És d'això, oi, que en diuen records? Les poques vegades que les dones van acceptar d'explicar-me moments de les seves històries, parlaven d'esdeveniments, d'anades i vingudes, d'homes: jo em veig reduïda a anomenar record el sentiment d'existir en un mateix lloc, amb les mateixes persones, fent les mateixes coses, que eren menjar, excretar i dormir. Durant molt de temps, els dies van passar de manera absolutament igual, fins que em vaig posar a pensar i tot va canviar. Abans, no succeïa res que no fos aquesta repetició de gestos idèntics i trobava el temps immòbil, tot i que m'adonava confusament que jo creixia i que el temps passava. La meva memòria comença amb la ràbia.

Naturalment no puc dir quants anys tenia. Les altres feia temps que eren adultes, quan va semblar que jo arribava a la pubertat. Només vaig tenir-ne els primers signes: em van sortir pèls a les aixelles i al pubis, els pits em van créixer una miqueta, i tot va quedar aquí. No em va venir mai la regla. Les dones em van dir que tenia sort, no em mortificarien la sang ni les precaucions per no embrutar els matalassos, m'estalviaria la feinada de rentar, cada mes, els parracs que elles havien d'aguantar entre les cames com podien, és a dir contraïent els músculs, ja que no tenien res per mantenir-los a lloc, i no patiria els mals de panxa tan freqüents entre les noies. Però jo

no me les creia: quasi totes tenien la menstruació, i com percebre com un avantatge el fet de no tenir el que les altres tenen? Trobava que m'enganyaven.

En aquell temps, no em feia gaires preguntes sobre les coses, no se'm va acudir mai preguntar-me de què servia, la regla. Potser era de natura callada, en tot cas la manera com rebien les meves escasses preguntes no m'animava gens. La majoria de vegades, les dones sospiraven, desviaven la mirada i em deien un «De què et serviria saber-ho» que em feia sentir que molestava o que les entristia. No en tenia ni idea i no insistia. No va ser fins molt més endavant que la Théa em va explicar què era la regla. També em va dir que, entre totes aquelles dones, no n'hi havia cap de gaire instruïda, eren obreres, mecanògrafes o dependents, unes paraules que per a mi no han arribat a adquirir mai un sentit precís, i que no tenien gaire més informació que jo. Tot i així, quan ho vaig saber, em va semblar que havien tingut ben poques ganes d'instruir-me. Ho vaig trobar ofensiu. La Théa em va dir que no anava del tot errada i va mirar d'explicar-me per quins motius havien actuat així; potser hi tornaré més endavant, si hi penso, però en el moment del qual vull parlar estava furiosa, em sentia tractada amb menyspreu, com si em trobessin incapaç d'entendre les respostes a les preguntes —tanmateix escasses— que feia, i vaig decidir que no m'interessaria més per les dones.

Estava sempre de mal humor, tot i que no ho sabia perquè no coneixia els termes que designen les

emocions. Les dones anaven amunt i avall ocupades amb les poques tasques de la vida quotidiana i no em demanaven mai que hi participés. Jo m'arraulia i mirava el que passava. Quan hi penso: no gaire res. Elles seien i xerraven, o bé, dos cops al dia, feien els àpats. De mica en mica, vaig dirigir l'atenció cap als vigilants que rodaven constantment pel voltant de la gàbia. Sempre anaven de tres en tres, a pocs passos l'un de l'altre, tot observant-nos, i el costum era de fer veure que n'ignoràvem la presència, però a mi m'entrava la curiositat. Em vaig fixar que n'hi havia un que era diferent: més alt, més prim i, ho vaig entendre al cap d'una mica, més jove. Això em va interessar molt. Quan les dones estaven de bon humor, evocaven els homes, l'amor, tenien petits atacs de riure i es burlaven de mi quan els preguntava què era tan divertit. Jo recapitulava el que sabia: els petons, que es feien a la boca, les abraçades, picar l'ullet i fer manetes, cosa que no entenia, i després venia el setè cel —ves, com que jo no havia vist cap cel, ni el primer ni cap altre, no hi perdia el temps— i també les queixes sobre la brutalitat, quin mal, tant se'ls en donen les dones, les deixen prenyades i se'n van dient «I com ho puc saber, que és meu?». De vegades afirmaven que no havien perdut res i altres vegades es posaven a plorar. Jo estava destinada a ser verge per sempre. Un dia, havia fet el cor fort per superar el mal humor i ho havia preguntat a la Dorothee, la menys malcarada de les dues velles.

—Pobra nena!